

Bergen kommune, Plan og bygningsetaten
Postboks 7700
5020 Bergen

Sendes kun per epost:

Postmottak.planogbygg@bergen.kommune.no

Deres ref.: saksnr. 198/17

Bergen, den 3. september 2017

Klage over vedtak i sak om områdereguleringsplan Delstrekning 1, Nonneseter – Kronstad Plan-ID 64040000

Det vises til følgende vedtak i sak om områdereguleringsplan for Bybanen fra sentrum til Fyllingsdalen, Delstrekning 1: Nonneseter-Kronstad. PlanID 64040000 med tilhørende bestemmelser behandlet i bystyremøtet 21.06.2017 og kunngjort den 12.08.2017.

Fløenbakken Boliglag AS (heretter "boligselskapet") påklager med dette vedtaket.

Vi registrerer at Bystyret - til tross for de bekymringer som er påpekt av beboerne i Fløen og andre - har fattet vedtak som innebærer at Søndre trasé legges til grunn fremfor Nordre trasé. Klagen knytter seg i hovedsak til valget av denne traséen og mangler ved saksbehandlingen frem til vedtaket.

I. Prosessuelle forhold

Klagen er inngitt innen klagefristens utløp og er således rettidig. Det er heller ikke tvilsomt at boligselskapet, som selvstendig rettssubjekt og direkte berørt av reguleringsplanen, har klagerett i henhold til fvl. § 28, første ledd.

II. Utsatt iverksettelse

Vi ber om at vedtaket gis utsatt iverksettelse til klagesaken er avsluttet hva gjelder den delen av vedtaket som berører Fløen-området, da det åpenbart er rimelig og forsvarlig at vedtaket ikke iverksettes før klagebehandlingen er fullført, jf. fvl. § 42.

Vi viser her særlig til hvilke skader eller tap som vil kunne oppstå dersom vedtaket iverksettes før klagen er avgjort. Planen innebærer betydelige inngrep i både bygningsmasse og terreng med stor betydning både for beboere og andre interesser i området. At vedtaket kan føre til en slik faktisk situasjon som det er vanskelig eller umulig å reversere taler sterkt for at iverksettelse av vedtaket utsettes.

Det offentliges interesse i å få iverksatt planvedtaket er åpenbart ikke av en slik karakter at det kan veie tyngre enn disse hensynene i denne saken. En eventuell forsinkelse av prosessen vil under enhver omstendighet kunne avhjelpes ved at utsatt iverksettelse begrenses til den delen av planvedtaket knytter seg til valg av trasé gjennom Fløen. Det er i henhold til juridisk teori ikke tvilsomt at fvl. § 42 gir adgang til slik oppsettende virkning for deler av vedtaket.¹

Dersom kommunen likevel ikke innvilger utsatt iverksettelse, ber vi om en snarlig tilbakemelding om dette.

III. Klagens grunnlag

I samsvar med pbl. § 1-1 skal kommunens planarbeid fremme lovens målsetting om bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner. Dette innebærer at fastleggingen av arealbruken må bygge på en samfunnsmessig helhetsvurdering av hva som er den gunstigste bruksmåten, og planvedtaket må være saklig underbygd og grunnlagt i forhold til dette.

Vi mener at kommunens vedtak ikke ivaretar denne målsetningen på best mulig måte ved valget av trasé gjennom Fløen i henhold til den vedtatte planen. Saksbehandlingen har gjennomgående vært preget av et hastverksarbeid som synes å ha gått utover kvaliteten både på utredninger som ligger til grunn for planen og de ulike behandlingstrinn for planen.

Vi mener derfor at kommunens saksbehandling ikke har vært forsvarlig og at det hefter flere feil ved saksbehandlingen. Vi mener at disse feilene medfører at bystyrets vedtak er ugyldig og må omgjøres.

a) Saksbehandlingsfeil

En grunnleggende saksbehandlingsregel for offentlig forvaltning er at saker skal undergis en forsvarlig saksutredning, jf. fvl. § 17 første ledd. Utredningsplikten i plansaker er nærmere regulert i plan- og bygningsloven av 2008 (pbl.), blant annet ved generelle utredningskrav i kapittel 4 samt at det i tillegg er stilt særlige krav til konsekvensutredninger i lovens kapittel 14 med tilhørende forskrift av 19. desember 2014 nr. 1726 om konsekvensutredninger for planer etter plan- og bygningsloven².

Vi mener at kommunen ikke har overholdt sin utredningsplikt ved at det foreligger manglende utredning og opplysning av saken, jf. fvl. § 17. Under vil vi nærmere redegjøre for saksbehandlingsfeil med nærmere begrunnelse.

---

¹ Se bl.a. Aulstad, Johan Greger, Jussens Venner 2010 s. 323-367 (avsnitt 3.7.1).

² Forskriften av 19.12.2015 legges til grunn for den videre fremstillingen, da ny forskrift av 21.06.2017 kun gjelder planer der saksbehandlingen ble påbegynt før 01.01.2017.

i. Mangler ved saksframlegget

Det følger av pbl. § 12-12 at det skal fremgå av saksframlegget hvordan innkomne uttalelser til planforslaget og konsekvensene av planen har vært vurdert, og hvilken betydning disse er tillagt.

Vi mener det er flere vesentlige mangler i saksframlegget:

- Konsekvensene av trasévalg

På side 18 i fagnotatet står det at begge alternativer vil ha store konsekvenser inkludert riving av boliger. Imidlertid tilsier fagvurderinger at det er på det rene at Nordre trasévalget ikke vil medføre riving av boliger. Vi viser her til Multiconsult v/Bård Steinsland sin e-post av 01.06.2017 der han påpeker at «[d]et er gjennomførbart å bygge Bybanetunnelen uten å rive bygninger som Geofrost påpeker. Beboere i aktuelle boliger må flytte midlertidig i anleggsfasen. Eventuelle skader kan fikses.». Utfallet av denne vurderingen innebærer også at delen av anleggsperioden som berører innbyggere og nabolaget vil være betydelig kortere, da største delen av arbeidet ved Nordre trase er under jorden.

For øvrig viser vi til at Nordre traséalternativet fremstår som betydelig mindre utredet og opplyst enn det Søndre alternativet, og at dette i seg selv representerer en saksbehandlingsfeil, jf. nedenfor under avsnittet "Utredning av alternativ trasé".

- Kostnadsberegninger

Kostnadene er beregnet feil i fagnotatet. Vi viser her igjen til Multiconsult v/Bård Steinsland sin epost av 01.06.2017 om at «[d]et ser ut som kostnader knyttet til full utstøping ved frysing/jetpeling ligger inne dobbelt i swecos beregninger. Dette er nok en feil og må avklares nærmere. Dette gir en besparelse på 15 millioner i fordel tunnel alternativet.». Kostnadsspørsmålet har fått stor oppmerksomhet og vært mye omtalt av politikere, som tilsier at dette har vært et viktig vurderingstema for trasévalget. Det er derfor av stor betydning at de får et riktig tallgrunnlag for denne beslutningen.

- Lengden på anleggsperioden

Kommunen beskriver en anleggsperiode for søndre traseen på to år. Det er ikke riktig og vi viser her til vår nærmere drøftelse under seksjonen «Barn og unges interesser» om at reell anleggsperiode trolig er ca. 5 år.

Oppsummert mener vi at saksframlegget inneholder såpass vesentlige feil at det kan ha hatt reell innvirkning på den politiske behandlingen av planen.

ii. Manglende utredning og ivaretagelse av barn og unges interesser

Det følger av pbl. § 1-1 at hensynet til barn og unges oppvekstvilkår skal ivaretas i planleggingen etter loven. Sivilombudsmannen har også i flere saker uttalt at barn og unge er en sårbar gruppe som er avhengig av at andre fremmer deres interesser. Av særlig interesse er ombudsmannens uttalelse av 29. november 2016 (SOM-2016-76312), der det ble stilt tvil ved om nettopp Bergen kommune og Fylkesmannen i Hordaland som klageinstans hadde oppfylt sin plikt til å sørge for ivaretagelse av disse hensynene ved vedtakelse av reguleringsplan.

Etter vår vurdering har kommunen ikke tilstrekkelig vurdert planvedtakets konsekvenser for hensynene til barns sikkerhet og barn og unges interesser, og derfor ikke oppfylt sin plikt til å utrede og sørge for sakens opplysning, jf. fvl. § 17 første ledd.

Vi mener også at planen på dette punktet er i strid med hensynet til barn og unges interesser slik det er fremhevet i bestemmelser og retningslinjer til kommuneplanens arealdel 2010 pkt. 9, der det fremgår at “[e]n forutsetning for eventuell omdisponering av arealer som er viktige for barns lek er at det samtidig sikres erstatningsarealer i samsvar med rikspolitiske retningslinjer for barn og planlegging” og videre at “[e]rstatningsareal skal reguleres eller sikres på annen måte, det skal ligge i rimelig nærhet av det arealet som omdisponeres, og det skal ha god og sikker tilgjengelighet og minst tilsvarende størrelse, kvalitet og bruksmuligheter”.

Følgende mangler påpekes i denne forbindelse:

- *Mangelfull planbeskrivelse*

Det vises til at det ikke fremgår av planbeskrivelsen hvordan hensynet til barn og unges interesser er ivare tatt og hvordan medvirkningsprosessen for disse gruppene har vært lagt til rette. Det finnes et vedlegg til plandokumentene som gir en kort beskrivelse (men ikke en vurdering) av planens innvirkning på barnas interesser. Dokumentet sier ingenting om medvirkning. Dette vil i seg selv kunne representere en saksbehandlingsfeil som kan lede til ugyldighet dersom lovens krav ikke er oppfylt.

- *Manglende deltakelse fra barn og unges representant*

For å oppfylle sin plikt etter pbl. § 3-3 tredje ledd til å opprette en særskilt ordning for å ivareta barn og unges interesser i planleggingen har kommunen utnevnt en representant for barn og unge. I henhold til det kommunen selv opplyser på sine sider skal representanten være til stede på alle komitémøter (i dette tilfellet KMBY sine møter) og kan der komme med innspill som gjelder barn og unge.³

---

³ <https://www.bergen.kommune.no/politikk/slik-kan-du-pavirke/9676/article-101835>

Representant Lars Arne Nilsen har etter våre opplysninger ikke vært til stede i flere møter, blant annet i komitemøtet der traseen ble vedtatt. Vi er ikke kjent med bakgrunnen for at han ikke har møtt.

- *Mangler ved konsekvensutredning*

I henhold til forskrift konsekvensutredninger vedlegg IV bokst. b) skal det i konsekvensutredningen gis en beskrivelse og vurdering av virkningene som planen kan få for miljø og samfunn, herunder for barn og unges oppvekstvilkår.

I Swecos konsekvensutredning står riktignok vurdering av barn og unges interesser oppført som hovedproblemstilling under utredningstemaet "Nærmiljø og friluftsliv", jf. utredningens side 16. Imidlertid kan vi ikke se at det i utredningen er noen form for reell vurdering av barn og unges interesser. Det er uansett ikke gitt en beskrivelse eller en vurdering av virkninger planen kan få for barn og unges oppvekstvilkår og kravet til konsekvensutredningen i henhold til forskrift er etter vår oppfatning åpenbart ikke oppfylt. For øvrig ble plansjef Mette Svanes allerede i første informasjonsmøte med beboere i Fløen den 03.11.2016 gjort oppmerksom på at parsellhagen og det tilknyttede friluftsansarealet har blitt brukt som lekeareal for barn i området, i tillegg til at det ligger en barnehage like ved det planlagte anleggsområdet. Til tross for at planavdelingen ble gjort kjent med den at den manglende vurderingen av konsekvensene i denne forbindelse, er det likevel ikke blitt lagt til grunn en tilstrekkelig vurdering av dette for den vedtatte planen.

- *Mangler ved angivelse av anleggsperiodens lengde*

Anleggsperioden medfører store ulemper for beboerne i området. Det er åpenbart viktig at det blir gitt utfyllende og riktige opplysninger om dette for at det skal bli tatt tilstrekkelig hensyn til ved politisk behandling av planen. Selv om det ikke gjelder konkrete krav til angivelsen av lengden på anleggsperioden må det kunne stilles krav om at de opplysninger som gis om dette er realistisk.

Kommunen har i fagnotatet beskrevet anleggsperioden for Søndre alternativ i Fløen som to år. Vi mener dette ikke er riktig og at den reelle anleggsperioden er betraktelig lenger, trolig opp mot 5 år.

Ved angivelse av en toårig anleggsperiode har kommunen kun regnet tiden som trengs for å rive hus og bygge tunnelen. De har ikke inkludert den arkeologiske utgravingen i parsellhagen før tunnelarbeidet kan sette i gang, tiden som trengs for å tilbakeføre landskapet på toppen av tunnelen og gjenoppbyggingen av husene som skal rives. Tar en høyde for dette må det legges til grunn at den reelle anleggsperioden er vesentlig lengre, sannsynligvis opptil fem år. I tillegg kommer arbeidet med oppgradering av godsbane og sprenging av tunnel for godsbanen. Mens den tiden kan vurderes som midlertidig for en voksen, mener vi at det må vurderes som et permanent tiltak i barnas forstand. Anleggsperioden kommer til å bli en betydelig del av barnas oppvekst.

Kommunen har verken vurdert eller synliggjort denne problemstillingen i sitt planarbeid. Barn

og unges interesser under anleggsperioden er ikke omtalt i fagnotatet. I vedlegget K finnes det en kort beskrivelse av anleggsperioden uten at det legges frem en skikkelig vurdering av barnas interesser. Der er det også etter vår oppfatning feilaktig lagt til grunn at anleggsperioden er begrenset til to år.

Det er store forskjeller for barn og unge mellom Søndre og Nordre trasé. Ved bruk av Søndre trasé mister barn tilgang til alle grøntareal innen gangavstand; mange flere barnefamilier samt det eneste barnehagen i området blir berørt; det blir utstrakt bruk av tunge kjøretøy på nabolaget trange gate uten tilbud for myke trafikanter. Vi viser for øvrig til brev fra beboere i Fløen til kommunen med tittelen «Oppvekst med øreklokker» for utfyllende beskrivelse.

- *Kvalitet på lekeareal/møteplass er ikke sikret*

Ifølge planens bestemmelse 4.2 skal kommunen "sikre og tilrettelegge et lekeareal/møteplass (ca 100 m²) innenfor #91_8 (Parsellhagen i Fløen) eller i tilknytning til denne." Barn bruker i dag en stor del av parsellhagen til lek, og vi kan derfor ikke se at 100 m² er tilstrekkelig erstatningsareal, jf. KPA pkt. 9. Vi påpeker videre at det er lite sannsynlig at arealet innenfor anleggsområde #91_8 kan tilstrekkelig skjermes mot støy, støv og andre ulemper knyttet til anlegging av kulverten.

iii. Manglende utredning av skredfare og fare for setningsskader

Vi mener videre at kommunen ikke har oppfylt sin plikt til å utrede og sørge for innhente tilstrekkelige opplysninger om skredfaren i området samt faren for setningsskader ved valget av Søndre traséalternativ, jf. pbl. § 28-1 og fvl. § 17.

- *Skredfaren*

SWECO sin vurdering av skredfare i Fløenbakken/Årstadgeilen (17.03.2017) konkluderte at tiltak knyttet til planen "ikke vil være negativt for områdestabiliteten i skråningen". Jan Petter Åsvold, siv. ing. geo/bergteknikk, skrev et brev til kommunen datert 28.05.2017 der han pekte på noen vesentlige feil ved SWECO sin rapport. Blant annet hadde SWECO lagt til grunn feil tall for stabil skråningsfront. Åsvold peker videre på at SWECO ikke har omtalt finsand i sin rapport til tross for at området er et tidligere sandtak. Han viser også til at sikteanalyser ikke har blitt tatt og at grunnvannsspeilet ikke har blitt registrert. Han mener at begge disse faktorene er avgjørende for å vurdere skredfaren i Fløen. SWECO har lagt til grunn at vegetasjonen bidrar til å stabilisere massene, mens Åsvold peker på at man ikke skal ta hensyn til vegetasjonen i en slik vurdering. Vi viser til Åsvold sitt notat i sin helhet.

På bakgrunn av Åsvold sitt notat bestilte kommunen en ekstern kvalitetssikring av SWECO sitt notat. Vurderingen ble utført av COWI og tilsendt kommunen 19.06.2017, to dager før vedtaket. Vi presiserer at COWI sin rapport ikke er en uavhengig skredvurdering, men bare en gjennomgang av SWECO sitt notat av 17.03.2107.

Innledningsvis skriver COWI at "Innen tidsfristen har det ikke vært mulig med standard kvalitetssikring i hht til COWI AS sitt system." COWI skriver i sin vurdering at "Vi [COWI] har ikke foretatt befarung i området og stoler på SWECO sine observasjoner".

Når SWECO sin rapport inneholder flere grunnleggende feil finner vi det ikke tilfredsstillende at det ikke foreligger en uavhengig skredvurdering av området. En "papirvurdering" som ikke engang er i tråd med firmaets egen kvalitetssikringspraksis kan ikke være gjenstand for en helhetlig faglig vurdering av fare for skred i Fløen. Skredfare er et vesentlig forhold for oss som bor rett under skrånningen, særlig når barnas lekeareal ligger tett opp til det tidligere sandtaket.

- *Faren for setningsskader*

Vi mener at kommunen ikke har oppfylt sin plikt etter pbl. §§ 4-2 og 4-3 og KPA pkt. 8, da fare for setningsskader ikke har blitt synliggjort eller vurdert i hverken ROS-analysen, konsekvensutredning eller planbeskrivelsen. Vi viser her til lovkommentar til plandelen av pbl. §4-2, der det fremgår at:

"[Planbeskrivelsen] må også vise hva planen vil medføre for berørte parter, interesser og hensyn. Det er dette som ligger i uttrykket "virkninger". Det er opp til planmyndighetene å vurdere om planbeskrivelsen er dekkende. Mangler ved planbeskrivelsen vil kunne være en saksbehandlingsfeil. "

Boliglagets leilighetsbygninger var ferdig bygget i 1951 og står på ca. 18 m høye betongstolper. Det er ukjent om stolpene står på fjell eller blåleire (vi har blitt gjort kjent med at det ved bygging av Årstadgeilen 5 ble funnet blåleire i grunnen før de traff fjell). Planens grense på riggområdet i parsellhagen (#91_8) er veggen til boliglagets nordre bygg, og graving og andre grunnarbeid innenfor planområdet kommer til å ha vesentlig innvirkning på boliglagets grunnforhold. Kommunen vurderte faren for setningsskader under anleggsperioden for nordre trasé, men ikke for søndre trasé.

Geofrost har kommentert dette forholdet i brev av 26.05.2017 til Bybanen Utbygging:

"En åpen byggegrop er ingen garanti mot setningsskader. Ettersom risikoen for setningsskader tillegges så stor vekt for alternativ 2 [nordre trase], så er det naturlig å også se på dette for alternativ 1 [søndre trase] ved en sammenligning."

Det er videre kommentert av Multiconsult v/Bård Steinsland i epost av 01.06.2017:

"For alternativ 1 skal det etableres en stor byggegrop tett inntil eksisterende boliger. Det er tenkt å stabilisere løsmasser rundt byggegropen med en rørvegg. Dette er ikke en tett konstruksjon og dette vil også drenere grunnen i området. Det er derfor knyttet risiko til grunnvannsenkning og setninger for dette alternativet også. Dette er også kommentert av GEOFROST. Eg savner betraktninger rundt dette. Om dette ikke er utført, bør dette utføres for å få en bedre klarhet i konsekvensene av alternativ 1."

Kommunen har ikke vurdert disse konsekvensene. I stedet har Bystyret i vedtak av 21.06.2017 punkt 1 b) lagt inn en ny bestemmelse hvor det går frem følgende:

“For riggområdet i parselhagen (#91_8) skal det sammen med rammesøknad sendes inn geologisk/geoteknisk rapport som dokumenterer grunnforholdene og evt. krav til sikring. “

Dette fremstår som at bystyret erkjenner at dette vesentlige forholdet ikke er tilstrekkelig vurdert, men de har valgt å vedta planen likevel. Fare for setningsskader kan ha store innvirkninger på beboeres sikkerhet, omfanget på grunnarbeid og sikringstiltak og særlig kostnadsbildet. Fagkyndige fra både Geofrost og Multiconsult har gjort kommunen oppmerksom på at faren for setningsskader er et vesentlig forhold som må avklares før planen vedtas. Å vurdere en slik fare etter at planen er vedtatt, setter viktige samfunnsinteresser vesentlig til side og gjør det umulig for politikere og innbyggere å vurdere de reelle konsekvensene av trasevalget.

Vi mener at kommunes fraværende vurdering er en vesentlig saksbehandlingsfeil. Det skaper vesentlig usikkerhet rundt et vesentlig forhold for det vedtatte alternativet i Fløen. Videre mener vi at den inntatte bestemmelsen ikke kan avhjelpe denne usikkerheten.

I denne forbindelsen vil vi også nevne at kommunen feilaktig har lagt til grunn at den nordre traseen vil medføre setningsskader på nærliggende boliger, jf. Fagnotat av 28.04.2017, s. 32. Både Geofrost i sitt brev av 26.05.2017 og Multiconsult i sin epost av 01.06.2017 påpeker at grunnforholdene ved den nordre traseen er godt dokumentert og fare for setninger er liten.

iv. Manglende utredning av arkitektoniske og kulturhistoriske verdier

Reguleringsplanens mulige innvirkning på arkitektoniske og kulturhistoriske verdier skal utredes og vurderes, jf. bla. forskrift om konsekvensutredninger Vedlegg IV bokst. b) om at det i konsekvensutredningen skal gis en beskrivelse og vurdering av virkningene som planen kan få for kulturminner og kulturmiljø.

- Feil ved vurderingen av traséalternativenes virkning på kulturminner

Fløenområdet har flere viktige kulturminner. Særlig relevant for denne saken er parselhage-området, som er et automatisk fredet kulturminne (Askeladden ID 224929). Årstadgeilen har noen boliger med kulturhistorisk verdi (men de er ikke fredet) samt at Årstadgeilen i seg selv har verdi i kraft av å være et historisk veifar. Det er derfor vesentlig at konsekvensene for kulturhistoriske og arkitektoniske verdier utredes for begge alternativene, slik at en får et tilstrekkelig og riktig beslutningsgrunnlag for trasévalgenes innvirkning på disse verdiene.

Grunnlaget for kommunens valg av søndre trasé i denne forbindelse var SWECO sitt notat av 08.11.2016 om “Alternativt påhugg og holdeplass i Fløen”. I dokumentet legges det til grunn at det nordre traséalternativet vil kunne medføre at boligene i Årstadgeilen blir sterkt påvirket eller blir ødelagt av anleggsarbeidet samt at inngrep i det historiske veifaret

Årstadgeilen vil være i sterk konflikt med kulturminner. Dette er gjentatt både i planbeskrivelsen (s. 35) og fagnotatet (s. 32-33).

Vi mener dette er direkte feil og viser her til at denne faren har blitt avvist fra fagkyndig hold fra både Geofrost⁴ og Multiconsult⁵ og at den påståtte konflikten med kulturinteresser som kommunen omtaler i plandokumenter, og som ble grunnlaget for vedtaket, ikke eksisterer. Det er ikke noe konflikt med kulturinteresser ved den nordre traseen. Til tross for dette har kommunen i dette tilfellet ikke lagt fagkyndiges kunnskap til grunn for sitt valg av trasé.

- *Klage på Riksantikvarens vedtak om dispensasjon fra kulturminneloven*

Høsten 2016 ble det gjennomført en begrenset arkeologisk utgraving i parsellhagen i Fløen for å kartlegge den arkeologiske situasjonen, med sikte på at det skulle sendes søknad til riksantikvaren om dispensasjon etter kulturminneloven § 8, fjerde ledd. Fylkeskommunen konkluderte på grunnlag av utgravningene og fylkeskonservators analyse av disse at det kunne søkes om dispensasjon. Søknaden ble sendt fra fylkeskonservator 17.02.2017.

Riksantikvaren har gitt dispensasjon for oppgraving av parsellhagen begrunnet med bybanens samfunnsnytte. I brev fra fylkeskonservator til kommunen av 21.03.2017 er det fremhevet at "Riksantikvaren legg vekt på at tiltaket som rårer det automatisk freda kulturminnet [parsellhagen] er ment å sikre ein god, pålitelig og miljøvennleg kollektivtransport i Bergen".

Da reguleringsvedtaket også vil være et dispensasjonsvedtak fra kulturminneloven, er dette å anse som en klage på Riksantikvarens vedtak om dispensasjon.

Vi mener det er fullt mulig å realisere en bybane mellom Møllendal og Haukeland Universitetssykehus uten å berøre kulturinteresser ved å velge det Nordre traséalternativet. Søknaden fra fylkeskonservator ble imidlertid begrenset til kun å gjelde kulturminne ID 224929 isolert sett, som angitt i egen illustrasjon i søknaden, altså bare i forhold til søndre traséalternativ. Søknaden ba altså ikke om en tilsvarende vurdering og sammenlikning for det nordre traséalternativet i fjell under Årstadgeilen.

Vi viser til at Årstadgeilens kulturhistoriske verdier ikke er lovsikret eller forbundet til et lovverk og vil ikke bli berørt av anleggsarbeidet. Parsellhagen er på den annen side et automatisk fredet kulturminne som bør skjermes for inngrep, jf. kulturminneloven § 3. Oppgraving av parsellhagen vil medføre en total ødeleggelse av området kulturhistoriske verdi. Etter vår mening burde derfor dispensasjonssøknaden også ha etterspurt en vurdering

---

⁴ Kommentarer til planbeskrivelsens vedlegg C8 fra Geofrost AS av 26.05.2016: "Kulturminneverdiene i området kan bevares. Fløenbakken 17 og Årstadgeilen 1 og 3 vil være uberørte. Bygningene trenger absolutt ikke å rives og vil ikke påføres setningskader som konsekvens av grunnfrysingen. Autentisiteten bevares fullstendig og landskapet bevarer sitt opprinnelige preg."

⁵ Epost av 01.06.2017 fra Multiconsult AS til Bybanen Utbygging: "Det er gjennomførbart å bygge Bybanetunnelen uten å rive bygninger som GEOFROST påpeker. Beboere i aktuelle boliger må flytte midlertidig i anleggsfasen. Eventuelle skader kan fikses."

av det nordre traséalternativets konsekvenser for kulturhistoriske verdier ved dette trasévalget. Vi har også vanskelig for å se hvordan kommunen kan ha en formening om dette trasévalgets konsekvenser når dette ikke er tilstrekkelig utredet og vurdert i behandlingen av dispensasjonsvedtaket.

v. Manglende utredning av alternativ trasé

Forslaget til reguleringsplan for bybanen mellom sentrum og Fyllingsdalen inneholder to funksjonelt sett likeverdige alternativ for banetrasé gjennom området i Fløen, der det ene krever dispensasjon fra kulturminneloven, alternativ 1 (søndre), mens alternativ 2 (nordre) i tunnel i fjell under Årstadvollen ikke krever det. Valget mellom disse to alternativene var avhengig av utfallet av søknaden om dispensasjon fra kulturminneloven § 8, fjerde ledd, for alternativ 1 (søndre gjennom parsellhagen m.m.) og har store konsekvenser for kulturminnene i området, for sosiale forhold og for kostnadene for denne del av banen.

Vi mener at kommunen i dette tilfellet ikke har oppfylt sin utredningsplikt etter fvl. § 17 hva gjelder det nordre traséalternativet.

Kommunens konsekvensutredning skal i tilstrekkelig grad omfatte utredning av relevante og realistiske alternativer, jf. forskrift om konsekvensutredning § 7. Det skal ikke mye til for at et alternativ må utredes i henhold til disse bestemmelsene. Selv om det ikke kan oppstilles noen generell plikt for kommunen til å utrede flere alternativer, må det likevel kunne kreves at aktuelle alternativer utredes tilstrekkelig til at bystyret har et forsvarlig beslutningsgrunnlag.

Til støtte for vårt syn viser vi til Rt-2009-661. Selv om Høyesterett ikke finner grunnlag for å oppstille en generell plikt til å utrede alternativer, viser de til at det avgjørende er "å sikre et forsvarlig avgjørelsesgrunnlag ut fra de hensyn som det er nærliggende å legge vekt på ved avgjørelsen", jf. dommens avsnitt 66. Det har blant annet betydning om tiltaket etter sin art fordrer et mer helhetlig perspektiv basert på en sammenligning av flere alternativ, om tiltaket kommer i strid med overordnet plan, og om lokaliseringsspørsmålet er komplisert eller omstridt.

Vi viser her til særlig til forholdene vi har nevnt over under under "Manglende utredning og ivaretagelse av arkitektoniske og kulturhistoriske verdier". Konsekvensene for kulturhistoriske verdier ved den alternative nordre traséen burde vært medtatt i de antikvariske myndigheters vurdering.

Videre viser vi til at det er holdepunkter for at det nordre alternativet trolig ikke vil føre til setningsskader og at det trolig ikke vil være nødvendig å rive bygninger. Det er også mye som tyder for at hageanlegg heller ikke vil bli rammet ved valg av denne traséen. Samlet viser dette at det nordre traséalternativet burde vært nærmere utredet for å bli tilstrekkelig opplyst. Slik dette alternativet var utredet på vedtakstidspunktet hadde kommune etter vår mening ikke et forsvarlig avgjørelsesgrunnlag for valg av trasé.

b) Innvirkning på vedtakets innhold, jf. fvI. § 41

For at reguleringsvedtaket skal være ugyldig må som kjent saksbehandlingsfeil ha virket bestemmende på vedtakets innhold, jf. fvI. § 41. Som det fremgår av Rt-2009-661 avsnitt 71 er tilstrekkelig med en «ikke helt fjerntliggende mulighet» for at feilen har hatt betydning. Det fremgår videre i avsnitt 72 at: “[...] Der saksbehandlingsfeilen har ledet til mangelfullt eller uriktig avgjørelsesgrunnlag på et punkt av betydning for vedtaket, eller feilen på annen måte innebærer tilsidesettelse av grunnleggende fordringer til forsvarlig behandling, skal det gjennomgående nokså lite til. [...]”

I henhold til det som er beskrevet over mener vi at manglende utredning har ført til mangelfullt eller uriktig avgjørelsesgrunnlag på hovedsakelig følgende punkter:

- konsekvenser for barn og unges interesser
- skredfare og fare for setningsskader
- konsekvenser for kulturhistoriske og arkitektoniske verdier
- konsekvensene ved valg av alternativ trasé

Det må være åpenbart at dette er punkter av betydning for reguleringsplanen og valget av trase. Selv om den samfunnsmessige betydningen av reguleringsplanen er stor, kan dette ikke medføre at så viktige interesser blir tilsidesatt i kommunens behandling av planen.

IV. Avslutning

Utbygging av bybanen er det største infrastrukturprosjektet i Bergen kommune i første halvdel av dette hundreåret. Tempoplanen for vedtak av reguleringsplan for strekningen Bergen sentrum – Fyllingsdalen via Haukeland universitetssykehus og Mindemyren ble først vedtatt av byrådet 27. november 2014 med sikte på vedtak av planen i 2019 (jf. byrådets møte den 27.11.2014, sak 1441/14).

På grunn av politiske konflikter i bystyret omkring trasevalg for bybanen til Åsane, som var neste etappe etter at banen til Flesland var ferdig, stanset framdriften med det prosjektet opp. For å forhindre at organisasjonen i bybaneprojektet fikk for lite å gjøre, ble det som en slags politisk kompensasjon satt fart i arbeidet med planen til Fyllingsdalen med sikte på å få den inn på statsbudsjettet allerede fra 2018 – slik at byggeprosessen kunne begynne i løpet av desember samme år. Dette hastverket har tydelig preget arbeidet med planforslaget. Særlig har det gått ut over å klarlegge premissene for alternativene gjennom Fløen.

Boliglaget er innforstått med at reguleringsplanen er av stor samfunnsmessig betydning og at kommunen har et stort ønske om fortgang i prosessen. Men planen har også alvorlige konsekvenser både for beboere, eiendom og grøntområder i Fløen. Vi ser nå resultatet av et hastverksarbeid der utredningen av viktige hensyn som barn og unges interesser, skredfare og fare for setningsskader blir skadelidende.

Vi mener altså at kommunens saksbehandling ikke har vært forsvarlig og at det hefter flere feil ved saksbehandlingen, jf. avsnitt III a). Vi mener at disse feilene har virket bestemmende på bystyrets vedtak og at vedtaket derfor er ugyldig og må omgjøres, jf. avsnitt III b).

Vi ber også om at vedtaket gis utsatt iverksettelse til klagesaken er avsluttet hva gjelder den delen av vedtaket som berører Fløen-området, jf. avsnitt II.

for Fløenbakken Boliglag AS
Ole Sigurd Bødal
styreleder

Tlf: 95854909

E-post: ole.sigurd@gmail.com